

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

УДК 37.015.31/3:373.2

МЕТОДИ ДІАГНОСТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Андрошук О.В.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

У статті проаналізовано останні здобутки щодо ефективних методів та методик направлених на виявлення рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку. Приведено критерії творчих здібностей та їх характеристики. Приведено рівні творчих здібностей та їх особливості. Наведено методичний матеріал для виявлення рівня розвитку творчих здібностей старших дошкільників.

Ключові слова: методика діагностики, творчі здібності, старші дошкільники, діти, критерії, рівні творчих здібностей.

Постановка проблеми. У Конституції України, Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Положенні про дошкільний навчальний заклад, Державних національних програмах «Освіта» (Україна ХХІ століття), визначено, що відродження суспільства України, його розвиток значною мірою залежить від творчості та активності його членів, їх ініціативи; тих умов, які створюються для розвитку та реалізації потенціалу кожної особистості.

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що проблема розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами комп'ютерних ігор, до останнього часу розроблялась недостатньо у контексті дитячої психології. Сам фактор розвитку здібностей старших дошкільників комп'ютерними іграми, як окремий підвид розвиваючих занять, залишилося поза увагою науковців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як доведено провідними науковцями, які займалися виявленням творчих здібностей (Д. Векслер, Т.М. Титаренко, Н.В. Краснощоківа, О.І. Кульчицька, Г.П. Лаврентьєва, Дж. Равен, Е.П. Торренс, Л.Г. Чорна), вияв творчих здібностей старших дошкільників є особливою проблемою, бо, незважаючи на ефективність психометричних тестових методик, ні одна з них не дає повної картини творчого розвитку дитини і достатньої впевненості в надійності оцінки творчих здібностей. Головна причина в тому, що ці методи орієнтовані на результативну сторону прояву психічних процесів, нахилів, діяльності і творчих задатків індивіда. Тоді як процесуальна сторона цих психічних явищ, що і дає можливість бути творчо розвиненим, залишається поза полем зору подібних методик [Я.М. РУДИК Стратегії навчання обдарованих студентів у контексті їх підготовки до наукової діяльності: монографія / Я.М. Рудик. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 218 с.]

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Творчі здібності самі по собі не гарантують творчих здобутків. Для їх досягнення необхідний «двигун», який запустив би в роботу механізм мислення, тобто необхідні бажання і воля, потрібна «мотиваційна основа».

Теоретичний аналіз наукових джерел показав, що проблема розвитку творчих здібностей старших дошкільників засобами комп'ютерних ігор, до останнього часу розроблялась недостатньо у контексті дитячої психології.

Мега статті полягала у теоретичному обґрунтуванні та експериментальному визначенні методів та технологій визначення рівня розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на концептуальні моделі творчих здібностей О.І. Кульчицької та П. Торренса, було відібрано та обґрунтовано критерії і показники розвитку творчих здібностей старших дошкільників: творча легкість, творча оригінальність, творча гнучкість, творча продуктивність та творча уява:

творча легкість: розвинена здатність дитини до всебічного розгляду предмету, здатність урахувати при прийнятті рішень різні обставини, здатність дитини засвоювати новий матеріал, інтерес до невідомого;

творча оригінальність: здатність придумати унікальні, нові ідеї, уміння вносити щось нове, розв'язувати нові, незнайомі завдання, оригінальність способів дій, винахідливість;

творча гнучкість: здатність швидко переходити від одного способу розв'язування поставленого завдання до іншого, готовність розв'язувати завдання самостійно, високий рівень розвитку словесної гнучкості;

творча продуктивність: здатність перекоструювати елементи в нових комбінаціях (комбінаторні властивості), висування великої кількості ідей за одиницю часу, високий рівень творчої захопленості, швидкість реакцій;

творча уява: здатність «увійти» в уявні обставини, в умовні ситуації, вміння подумки сполучати образи в нові поєднання і комбінації, уявляти можливі зміни дійсності, метафоричність (створення фантастичних ідей), прогнозувати, передбачати, висувати гіпотези, перетворювати уявлення шляхом асоціацій, гіперболізації.

Кількісний та якісний аналіз отриманих даних дозволив нам зробити наступні висновки про розвиток творчих здібностей старших дошкільників:

Діти з *дуже високим рівнем* розвитку творчих здібностей мають достатній обсяг інформації, уміють міркувати і коментувати правильність виконаного завдання, встановлюють закономірності, потребують в саморозвитку. Їх результати роботи відходять від шаблонних норм міркувань та викладення.

Діти з *високим рівнем* розвитку творчих здібностей виявляють інтерес і активність лише в певних видах діяльності де вони почувають себе впевнено. Вони жваві, цікаві до всього нового але не завжди включаються у роботу занурюючись у неї. Ці діти концентруються лише на цікавих їм завданнях, інші ж роблять швидко та не завжди правильно.

Діти з *середнім рівнем* розвитку творчих здібностей пасивні, не виявляють зацікавленості, включаються в діяльність, намагаються десь підглядіти. Нестандартні, нові, підходи до вирішення завдань з'являються у дітей середнього рівню розвитку творчих здібностей дуже рідко. Ці діти більш охоче «піддивляться» ніж будуть намагатися вирішити завдання самостійно. Зацікавлені лише в одному певному напрямленні роботи, який вони обирають самостійно чи під впливом батьків.

Діти з *низьким рівнем* розвитку творчих здібностей мають недостатню увагу, потребують повторного пояснення, розгублені. Частково намагаються вирішити поставлені завдання. Найчастіше такі діти дуже швидко відволікаються та неохоче працюють. Непосидючі.

Діти з *дуже низьким рівнем* розвитку творчих здібностей потребували постійної уваги до себе, непосидючі, невгамовні, не зацікавлені у роботі та у способах вирішення поставлених завдань взагалі. Під час роботи з новим завданням знаходяться в стані внутрішнього протесту та намагаються виявити його псуючи не тільки собі але і своїм товаришам настрої на роботу.

На сьогодні для діагностики творчих здібностей використовуються найрізноманітніші методи: від простого психолого-педагогічного (і навіть батьківського) спостереження до спеціального розроблених, стандартизованих і валідизованих тестових методик, а також ігрових, навчальних і тренінгових завдань.

Психодіагностика творчих здібностей знаходиться в постійному пошуку новітніх підходів та технологій, які дали б змогу краще вирішувати проблеми дослідження феномену творчих здібностей. Незадоволення діагностичними та прогностичними можливостями традиційних методів ідентифікації творчих здібностей – стандартизованими тестами здібностей та рейтинговими шкалами – спричинило розвиток альтернативних підходів: якісних методів дослідження, методу динамічного дослідження, що має формат «тест – навчання – тест», комп'ютерної психодіагностики.

До якісних методів дослідження творчих здібностей слід віднести метод пробної діяльності в його нестандартизованій формі, так зване «автентичне оцінювання». Пробна діяльність передбачає виконання досліджуваним деяких завдань реальної діяльності (наприклад, намалювати, сконструювати, заспівати, ін.). Таким чином, автентичне оцінювання ґрунтується на тому, що робить досліджуваний у реальному житті, пе-

редбачає створення експериментальних ситуацій в умовах реальної діяльності дитини.

На основі психодіагностичного дослідження старших дошкільників у предмет виявлення творчих здібностей у подальшому дослідженні був підібраний необхідний психодіагностичний інструментарій та складений єдиний психодіагностичний комплекс методів. Вимоги до психодіагностичного інструментарію такі:

1) придатність обраного інструментарію до виявлення творчих здібностей старших дошкільників;

2) можливість одержання інформації щодо мотивів і факторів які впливають на розвиток творчих здібностей старших дошкільників;

3) можливість дослідити та проаналізувати рівень розвитку творчих здібностей старших дошкільників в умовах ДНЗ.

З урахуванням вищеведених вимог було визначено основні методи дослідження, зокрема – психологічне спостереження, опитування, моделювання економічних ситуацій, кількісний та якісний аналіз експериментальних даних.

Метод опитування передбачав взаємодію з батьками респондентів і був зорієнтований на визначення емпіричної інформації, яка стосувалася загального уявлення батьків про розвиток творчих здібностей власної дитини. Надійність даних опитування залежить від багатьох умов, зокрема, правильного підбору запитань-припущень; адекватність у відповідях батьків (без прикрас); відповідність запитань завданням дослідження тощо.

Метою опитування було визначення рівня розвитку творчих здібностей старших дошкільників на первинному етапі тестування та розподілу дітей обох ДНЗ на експериментальну та констатувальну групу. Цей вид опитування проводився лише один раз в період первинної обробки інформації. Для діагностики загального розвитку творчих здібностей на первинному етапі дослідження було використано опитувальник П. Джонсона (модифікований О.В. Андрощук). Нами було переформатовано питання та підпорядковано їх виявленням нами критеріям.

Завдання виконувались шляхом опитування батьків дітей ДНЗ. Їм пропонувалося відповісти на 5 запитань-припущень опитувальної анкети. Основні показники творчих здібностей в анкетуванні ілюструються повсякденною зайнятістю дитини та аналізом спостережень батьків. В кожному з питань є п'ять варіантів відповіді. Відповідно до відповідей відбувається оцінювання. Спостереження у поєднанні з практичною діяльністю мають особливу інформативну значущість в ситуаціях виконання досліджуваними повсякденної діяльності. Використовуючи означені вище методи ми знайомилися також з роботами, виконаними дітьми в процесі повсякденної діяльності ДНЗ: малюнки, вироби, творчі завдання.

Діагностика критерію творчої легкості здійснювався за допомогою завдання «Матриці Равена» (дитячий варіант) Дж. Равен.

Проведення прогресивних матриць Дж. Равена, може дати достатньо інформації, крім стандартної оцінки творчої легкості, ще й важливі відомості про специфіку різних характеристик діяльності дитини, а також її індивідуально-психологічних та емоційних особливостей.

В процесі спостереження під час проведення завдання за поведінкою дитини оцінюють характеристики мови, експресивність, завзятість і наполегливість у подоланні труднощів, ставлення до різного типу діагностичних завдань, психодинамічні характеристики діяльності дитини і т.п.

Метою завдання було за короткий проміжок часу активувати у дитини пошукову активність та виявити рівень творчої легкості. Введення ліміту на час і матриці, які з кожною наступною стають складнішими, активізує перебіг психічних процесів і дозволяє більш глибоко діагностувати рівень творчої легкості. Під час проведення цього завдання у дитини активуються такі психологічні процеси як комбінування, відбір заданих елементів, з'єднання усіх елементів у єдине ціле на мисленнєвому рівні, вміння утримувати внутрішньо-зоровий образ для адекватного його втілення, гнучке включення у варіації вирішення поставлених проблем, уміння швидко переходити від одного способу розв'язування поставленого завдання до іншого, здатність переконструювати елементи в нових комбінаціях (комбінаторні властивості), високий рівень розвитку логічного мислення, підвищений інтерес до проблемних завдань, легкість генерування ідей та асоціювання.

Для проведення цього завдання було використано кольоровий варіант тесту, який містить завдання трьох серій (А, АВ, В), кожна з яких має по чотири завдання. Завдання розміщені за зростаючою складністю послідовно від серії А, АВ до серії В і передбачають їх виконання з обмеженням у часі (15 хв.). Вивчивши структуру великої матриці, дитина повинна вказати ту з деталей (той з шести наявних внизу прапорців), який найкраще підходить до цієї матриці, тобто відповідає її малюнку чи логіці розташування його деталей по вертикалі і по горизонталі. Кількість варіантів відповідей зростала відповідно до зростання складності завдання [7; 9]. По закінченню відведеного часу експеримент припинявся, і визначалася кількість правильно вирішених матриць, а також загальна сума балів, набраних дитиною за їх вирішення. Усього за завдання відведено 12 балів по 1 балу за кожну правильно вирішену матрицю.

У другій частині експерименту на виявлення розвитку творчої легкості було використано тест WPPSI (Wechsler Preschool and Primary Scale of Intelligence) для дітей від 4 до 6,5 років) «Лабіринти» Д. Векслера. Метою цього завдання було отримання повної картини розвитку творчої легкості старших дошкільників на етапі первинного тестування.

Під час роботи дітям старшого дошкільного віку пропонувалося розв'язати вісім лабіринтів [1] так, щоб лінія від старту до фінішу не розривалася. На розв'язання усіх лабіринтів відводилося 10 хвилин часу. При оцінюванні завдання зверталася увага не лише на правильність вирішення, але й на те, як дитина поставилася до завдання. Чи не допустила дитина помилки, а після помилки продовжила. Чи змогла дитина пройти лабіринт найкоротшим шляхом. За кожний правильно вирішений лабіринт оцінювався в 1 бал, усього на завдання відведено 8 балів.

В оригінальному завданні лабіринти розміщалися за складністю, нашою модифікацією було

довільне розміщення на одному аркуші паперу усі вісім лабіринтів. Це було зроблено для того, щоб дитина не концентрувала увагу лише на одному лабіринті, а у ході розв'язання одного лабіринту вже подумки працювала над іншим чим стимулювала легкість генерування ідей. Результатом роботи з означеними методиками було виявлення рівня розвитку творчої легкості на первинному етапі тестування.

Для визначення розвитку творчої оригінальності дітей старшого дошкільного віку було використано адаптовані методики «Танграми» (Додаток D) та «Паралельні лінії» за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною [4; 5] (модифіковані О.В. Андруцук). Ці завдання відносяться до групи практичних і спрямовані на виявлення творчої оригінальності дітей старшого дошкільного віку. Завдання обмежувалося у часі (15 хв.) і спиралося на такі психічні процеси: зорові уявлення, синтетичне мислення, комбінування, перебір заданих елементів майбутньої конструкції, з'єднання частин у ціле, вміння утримати деякий час внутрішній зоровий образ для адекватного матеріалізованого його втілення.

Модифікаціями у завданні «Танграми» О.І. Кульчицької, Л.Г. Черної було зменшення кількості аплікацій та удосконалення матеріалів. В оригінальному завданні О.І. Кульчицької, Л.Г. Черної, розрахованому на дітей 6–7 років, пропонується два завдання «Квадрат» і «Колумбове яйце». Під час пробної роботи дітям було запропоновано зробити обидва завдання, але під час роботи за нашими спостереженнями було зроблено висновки, що аплікації обох завдань дітьми старшого дошкільного віку об'єднувалися та оцінювати результати такої роботи не було можливості. Тому для більш адекватної оцінки даного завдання нами було прийнято рішення, спростити хід роботи та використовувати одне з завдань, а саме «Квадрат». Ще для полегшення роботи та для більшої кількості часу для продумування сюжету нами було виготовлено наклейки, а саме, деталі «Квадрату» було розвернуто горизонтально та роздруковано з іншого боку самоклеючого кольорового паперу, після того, як було вирізано деталі вони клеїлись на неліпку поверхню у відповідності до схеми, розробленої О.І. Кульчицькою та Л.Г. Черною [4; 5].

По закінченню відведеного часу експеримент припинявся та оцінювався. Оцінювались у роботі оригінальність конструкцій, підраховувалась кількість використаних елементів та оригінальність назви. Інтерпретація результатів даного завдання проводиться так: за оригінальність конструкцій максимальний бал 6, ще додається 1 бал за оригінальність назви, та ще 1 бал за використання всіх елементів «Танграми».

Друга частина завдання на виявлення творчої оригінальності «Паралельні лінії» О.І. Кульчицької, Л.Г. Черної – це аналогія відомого тесту «Лінії»

Е. Торренса. Відмінність даного тесту від його початкового (авторського варіанту) складається в деяких особливостях подачі стимульного матеріалу, в кількості стимульних об'єктів, а також у виведенні шкалування оцінок. Це завдання, як і «Танграми» О.І. Кульчицької, Л.Г. Черної відноситься до групи графічних. Для успішного вико-

нання даного завдання дитина повинна мати об'язки уявлення, вміння зображувати уявні образи на начотному рівні.

Модифікації цього завдання стосуються кількості паралельних ліній та стимульного матеріалу. У ході виконання завдання ми звернули увагу, що по завершенню роз'яснення завдання та демонстрації стимульної фігури, діти скопіювали останню та продублювали її. Тому нами було вирішено малювати декілька стимульних фігур, які були для всіх груп однаковими. Це була свічка (за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною) та горщик з квіткою (модифікація

О.В. Андрощук). Також при тестовій роботі з завдання було помічено, що кількість часу для дітей була замала і діти не встигали намалювати усі 8 пар паралельних ліній, тому нами було прийнято рішення скоротити кількість до 4 пар, які ми розмістили на одному аркуші паперу.

По завершенню роботи дитиною, обов'язково потрібно запитати дитину, що вона намалювала, і підписати її малюнок. У оригінальному завданні, розробленому О.І. Кульчицькою та Л.Г. Черною, пропонувалося робити підпис дітям самотужки, але, у наш час діти старшого дошкільного віку не всі вміють писати, тому нами було прийняте рішення підписувати малюнки власними силами.

Результати виконання тесту оцінювались наступним чином: спочатку проглядаються малюнки дітей на предмет їх повторення (два-три рази намальована ракета, хоча може бути з різною деталізованістю, квіти, дерево і т.ін.) і на предмет відповідності завданню (дитина у своєму малюнку не задіяла лінії, усі зображення, або частина з них ображалась біля або між ними). За кожну оригінально використану пару ліній нараховується 2 бали. Результатом роботи з означеними методиками було виявлення рівня розвитку творчої оригінальності на первинному етапі тестування.

Для виявлення рівня творчої гнучкості старших дошкільників було використано методики «Завершення фігури» Е.П. Торренса (модифіковано О.В. Андрощук) [10] та «Білі кружечки» за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною [4; 5].

Метою завдання «Завершення фігури» Е.П. Торренса було визначення творчих здібностей за критерієм творчої легкості у дітей старшого дошкільного віку.

Е.П. Торренс пропонував у ході роботи домалювати десять незавершених фігур і придумати назву до кожного малюнка. Пояснюючи завдання, не дозволялося наводити приклади, самотужки домальовувати малюнки та демонструвати вже з'єднані іншими лініями. Завдання містить 10 незавершених фігур, які потрібно завершити. Умова завдань пояснюється один раз без повторень, але під час проведення тестового завдання на етапі пояснень нами було констатовано, що дітям 5-6 років важко зрозуміти мовленнєву інструкцію, тому нами було прийнято рішення удосконалити процес пояснення завдання та додати стимульну фігуру. Нами було прийнято рішення зобразити на незавершених лініях № 2 Дерево. На виконання даного завдання було відведено 15 хвилин, художній рівень виконання завдання не оцінювався.

Для оцінювання результату було зроблено вибірку зображень за кількістю їх повторень. Результати інтерпретувалися за такими кри-

теріями: оригінальність, розробка усіх завдань, деталізованість: кожне правильно зроблене завдання оцінювалось 1 балом.

Завдання «Білі кружечки» за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною відноситься до серії вербальних завдань. За допомогою цього завдання досліджується, наскільки в дитини розвинена спостережливість, чи володіє вона елементами аналізування, узагальнення, порівняння, класифікації, тобто стратегічними тенденціями прояву творчості, фантазії, уяви. Дана робота дозволяє виявити індивідуальні показники уявлень дитини про оточуючі його предмети [4; 5].

Творча гнучкість виконання даного завдання дітьми визначається через кількість названих слів. Якщо їх кількість становить 14-35, то це – високий рівень творчої гнучкості, і він оцінюється трьома балами, якщо 8-13, то це – середній рівень творчої гнучкості, і він оцінюється на один бал нижче, а якщо 0-7, то це – низький рівень гнучкості висунення припущень, і він оцінюється одним балом.

Результатом роботи з означеними методиками було виявлення рівня розвитку творчої оригінальності на первинному етапі тестування.

Для виявлення рівня сформованості творчої продуктивності у дітей старшого дошкільного віку використовувались методики «Завершення фігури (Овал)» Е.П. Торренса [10], «Придумай казку з означеними словами» (модифікація О.В. Андрощук), «Слова на літеру К» за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною [4; 5].

У ході роботи «Завершення фігури (Овал)» дитині пропонувалося намалювати картинку, при цьому за основу малюнка використовувався кольоровий овал, що вирізається з кольорового паперу. Для роботи необхідними матеріалами були аркуші паперу з наклеєними на них різнокольоровими овалами, заздалегідь вирізаними з різнокольорового паперу, олівці. Колір овалу дитина обирала на свій смак з запропонованих варіантів. Стимульна фігура має форму і розмір звичайного курячого яйця. Крім того, необхідно дати назву своєму малюнку. На виконання завдання дається 5 хвилин. Художній рівень виконання в малюнках не враховується. Завдання дитині розповідають перед виконанням. Малюнки підписуються тим, хто проводить завдання.

Основними показниками прояву творчої продуктивності при виконанні даного завдання було оцінювання таких показників: оригінальність (на основі вибірки на повторюваність), розробленість, абстрактність назв. Оцінка за «оригінальність» ґрунтується на статичній рідкості відповіді, максимальна оцінка за оригінальність зображення 5 балів. Розробленість зображення 2 бали та абстрактність назви 1 бал.

«Придумай казку з означеними словами» за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною відноситься до серії вербальних завдань і спрямоване на з'ясування здібностей дітей до вербальної творчості: визначається, чи вміють діти за допомогою конкретно заданих слів, органічно вплести їх у сюжет, побудувати сюжет казки оригінально і послідовно; з'ясувати відмінності в словниковому запасі, загальному кругозорі, а також і те, на скільки діти при розробці сюжету казки виявляють винахідливість, кмітливість, уміння

фантазувати, органічно вплітати в сюжет казки оригінальні образи і теми [4; 5].

Під час проведення завдання дитині пропонується придумати казку зі словами: дівчинка, ліс, метелик, річка, камінчик. Але під час тестового ходу роботи нами було відмічено, що діти старшого дошкільного віку не спроможні створити казку більш ніж на 10 речень та 45 слів, тому нами було прийнято рішення модифікувати завдання зменшивши оригінальні (авторські) показники. Так при оцінці спочатку підраховується загальна кількість слів і речень в казках, які придумували діти по всій вибірці. Потім, спираючись на показник кількості слів, використовуваних при вигадуванні казки, шляхом обчислення, визначаються рівні прояву легкості.

«Слова на літеру К» за О.І. Кульчицькою, Л.Г. Черною відноситься до серії вербальних завдань і спрямований на дослідження словникового запасу у дітей, обсяг і рівень якого залежить від цілого ряду умов: обстановки у родині, дитячому садку тощо. За допомогою даного завдання можна визначити, наскільки дитина спостережлива, кмітлива, інформована про навколишні предмети і явища, здатна в потрібний момент до концентрації уваги, наскільки розвинена у неї пам'ять [4; 5].

При поясненні завдання використовується авторська стандартна фраза: «Назви слова, які починаються на літеру К». Дитина повинна протягом однієї хвилини назвати якомога більше слів, що починаються на літеру К. При чому, нами було відмічено, що діти старшого дошкільного віку реагують при інструкції не на літеру «К», а на глуху «К».

Продуктивність визначається через кількість названих слів. У ході роботи було помічено, що у дітей 5 – 6 років дуже маленький словниковий запас, так під час первинного тестування лише дві дитини змогли назвати більше 20 слів за хвилину, більшість же дітей чекала підказки та відмовлялася працювати.

Для визначення рівня розвитку творчої уяви було використано методу «Творча уява» за Г.П. Лаврентьевою, Т.М. Титаренко [6] та «Сни тварин» Н.В. Краснощоквої, адаптовану О.В. Андрощук [3].

Під час роботи з визначення рівня розвитку творчої уяви за методикою «Творча уява» за Г.П. Лаврентьевою та Т.М. Титаренко використовується 8 геометричних фігур різного кольору та форми, вирізаних з картону. Фігури мають бути великими і малими, простими і складними, правильною і неправильною форми: коло, трикутник, зірочка, прямокутник, овал тощо. Дітям читається певна казка (під час нашої роботи читалася казка «Теремок»), під час якої пропонується підібрати з геометричних фігур символи казкових героїв. Кожна фігура – певний символ. Для того щоб визначити стан розвитку творчої уяви старшого дошкільника, звертається увага на таке: Чи може дитина виконувати завдання? Як вона його сприймає: зі жвавою зацікавленістю, чи здивована, чи, може, зовсім не сприймає, каже, що фігури не схожі на персонажів казки?

Результати інтерпретуються відповідно правильності обраної фігури. За кожну правильно обрану фігуру (домик – квадрат, лисичка – трикутник, їжачок – овал і т.д.) 1 бал.

Наступною методикою для визначення творчої уяви нами було обрано методу Н.В. Краснощоквої «Сни тварин». У авторському тесті дітям пропонується поринути у мир фантазії та уявити себе сплячими тваринами. Результати такої роботи оцінювались максимальною вживаністю у роль, добірці речей, що характеризують смаки тварини, деталізованість. На завдання відводилося 15 хвилин, але під час тестового проведення даного завдання нами було відмічено, що за відведений час, діти старшого дошкільного віку не в змозі впоратися з опрацюванням усіх авторських тварин. За авторською інструкцією дітям слід намалювати сні до 5 тварин. Нами було прийняте рішення модифікувати завдання та хід ведення. Тому під час роботи дітям дозволялося обрати тваринку яка їм більш за все подобається із запропонованих та намалювати все, що може їй снитися.

При оцінюванні результатів зверталася увага на те, чи дитина зображує об'єкт у «полі речей» (предметне оформлення навколишнього середовища, присутність додаткових деталей і предметів); чи може створити цілісну композицію згідно з уявним сюжетом; використовує у своїй роботі виразні засоби; робота відрізняється оригінальністю (не стереотипністю), або робота дитини схематична, характеризується відсутністю додаткових деталей (немає предметного оформлення навколишнього середовища). За вживання у роль тваринки ставиться 10 балів, за доповнення додається 1 бал, за сюжет додається ще 1 бал.

Процедура підрахунку кінцевого результату передбачає сумування оцінок за завдання. Отримане число є первинним результативним показником сформованості творчих здібностей старших дошкільників («сира» оцінка).

Відносно вибірки нашого дослідження, необхідно конкретизувати умови її відбору. Вона має відповідати таким критеріям: 1) межі вікового діапазону досліджуваних повинні сягати 5-5,6 років; 2) кількість респондентів, які будуть задіяні у констатувальному етапі дослідження має бути достатньою з огляду репрезентативності вибірки та подальшої статичної обробки даних.

Висновки і пропозиції. ми проаналізували основні вимоги, які висувалися до психодіагностичного інструментарію, здійснили підбір методик до психодіагностичного комплексу, за допомогою якого надалі було проведено констатувальний експеримент, та визначено загальний склад досліджуваних експериментальної та констатувальної груп. Встановили послідовність проведення психодіагностичних процедур на основі виокремлених у дослідженні теоретичних положень; визначилися з вибіркою (скодом, віковими обмеженнями, кількістю респондентів); виділили критерії для обробки результатів.

З урахуванням теоретичних напрацювань та основних психологічних принципів було розроблено психодіагностичний інструментарій для дослідження розвитку творчих здібностей. За його допомогою вирішувалися такі завдання:

1) встановлення послідовності проведення психодіагностичної процедури на основі виокремлених у дослідженні теоретичних положень і принципів;

2) визначення вибірки (її склад, вікові обмеження, кількість респондентів);

3) виділення критеріїв (одиниць) аналізу для обробки результатів.

Послідовне виконання цих завдань дало нам змогу: по-перше, проаналізувати отримані дані

за означеними критеріями та узагальнити їх для підведення підсумків; по-друге, оцінити практичну значущість отриманих результатів дослідження.

Список літератури:

1. Гилфорд Д. Три стороны интеллекта // Психология мышления / Ред. А. Матюшкин. – М.: Прогресс, 1965. – 525 с.
2. Дружинин В. Психология общих способностей / В. Дружинин. – Санкт-Петербург: Питер, 1999. – 368 с.
3. Краснощекова Н. Диагностика и развитие личностной сферы детей старшего дошкольного возраста. Тесты. Игры. Упражнения / Н. Краснощекова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2006. – 299 с.
4. Кульчицька О. Диагностика рівня розвитку творчих здібностей / О. Кульчицька, Л. Чорна // Обдарована дитина. – 2003. – № 4. – С. 13-28.
5. Кульчицька О. Диагностика рівня розвитку творчих здібностей / О. Кульчицька, Л. Чорна // Обдарована дитина. – 2003. – № 4. – С. 42-50.
6. Лаврентьева Г. Практична психологія для вихователя: науково-популярна література. Вип. 1 / Лаврентьева Г., Г. Титаренко. – К.: ВПОЛ, 1993. – 34 с.
7. Равен Д. К. Руководство к Прогрессивным Матрицам Равена и Словарным шкалам. Раздел 1. Общая часть руководства / Д. К. Равен, Д. Равен, Д. Х. Курт. – М.: Когито-Центр, 1997. – 76 с.
8. Рудик Я. Стратегії навчання обдарованих студентів у контексті їх підготовки до наукової діяльності: монографія / Я. Рудик. – К.: ЦП «КОМПРИНТ», 2013. – 218 с.
9. Прогрессивные матрицы Равена: методические рекомендации / сост. и общая редакция О. Е. Мухордовой, Т. В. Шрейбер // Ижевск: Изд-во «Удмуртский университет», 2011. – 70 с.
10. Розвиток креативних здібностей у дітей дошкільного віку / упорядник: Молодушкіна І. В. / – Х.; Вид. група «Основа», 2012. – 204 с.

Андрошук О.В.

Национальный педагогический университет имени Н.П. Драгоманова

МЕТОДЫ ДИАГНОСТИЧЕСКОГО ИССЛЕДОВАНИЯ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ

Аннотация

В статье проанализированы последние достижения относительно эффективных методов и методик направленных на выявление уровня развития творческих способностей детей старшего дошкольного возраста. Приведены критерии творческих способностей и их характеристики. Приведено уровне творческих способностей и их особенности. Приведен методический материал для выявления уровня развития творческих способностей старших дошкольников.

Ключевые слова: методика диагностики, творческие способности, старшие дошкольники, дети, критерии, уровни творческих способностей.

Androshchuk O.V.

National pedagogical University named after N.P. Dragomanov

METHODS OF DIAGNOSTIC RESEARCH DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF THE SENIOR PRESCHOOL CHILDREN

Summary

The article analyses recent achievements regarding the most effective methods and techniques aimed at identifying the level of development of creative abilities of preschool children. The criteria of creative abilities and their characteristics. Given the level of creativity and their features. Methodical material for the detection of the level of development of creative abilities of the senior preschool children.

Keywords: diagnostic technique, creativity, and older preschoolers, children, criteria, levels of creative abilities.